

**ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

*Розглянуті функції бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних технологій.
Запропонована функція прямого та зворотного зв'язку. Яка полягає в тому, що автоматизована
система бухгалтерського обліку приймає інформацію про господарські операції з місць їх виникнення,
перевіряє, обробляє і передає її автоматизованій системі управління підприємством, потім
управлінська інформація передається бухгалтерській службі, яка направляє
цю інформацію у виробничі підрозділи і використовує її у своїй роботі*

Постановка проблеми. Посилена концентрація інтелектуальних зусиль на розробці методологічних проблем бухгалтерського обліку зумовлюється необхідністю внести ясність і порядок в різноманіття трактувань категорій предмета, методу, функцій, форми бухгалтерського обліку, класифікації рахунків, дослідження феномена подвійного запису, а також питання стандартизації обліку. Успіх проведених досліджень перевершив усі очікування, оскільки пошук правильних відповідей має характер цільового прикладного узагальнення. Вітчизняними та зарубіжними вченими ставилося й виконувалося завдання конкретизації та пошуку варіантів інтерпретації основних положень теорії бухгалтерського обліку з позицій їх практичного застосування й подальшого використовувannya в умовах сполучення з інформаційними технологіям.

Наведений у наукових працях концептуальний апарат теорії бухгалтерського обліку покладений в основу методичних рекомендацій, на основі яких створюються типові проектні рішення й пакети прикладних програм, призначені для автоматизації завдань бухгалтерського обліку.

Результати завдяки активній практичній апробації дослідницькими інститутами та обчислювальними центрами підприємств України з часом набули статусу галузевих методичних матеріалів, що узагальнюють основні положення методології проектування систем автоматизованого обліку. Отримані результати похідні, концепції вторинні, але проведені дослідження продуктивні, оскільки вони ґрунтувалися на ідеології ефективного використовувannya в управлінні набагато більшого обсягу та облікової інформації, що значно деталізується, ніж ті, які до цього вважалися достатніми.

Справедливість цього вислову стає очевидною у міру того, як починають розглядатися різні підходи до інтерпретації основних категорій бухгалтерського обліку, які й нині активно розвиваються.

Автоматизовані системи бухгалтерського обліку постійно вдосконалюються. Тому, є необхідність подальшого дослідження концептуального апарату теорії бухгалтерського обліку, а саме його функцій за умов сполучення з інформаційними технологіями. Це дасть можливість розвинути програмне забезпечення для сучасного бізнесу, з урахуванням теоретико-методологічних аспектів бухгалтерського обліку. І як наслідок зменшиться кількість помилок на програмному та методичному рівні алгоритмізації бухгалтерського обліку.

Методика досліджень. При проведенні дослідження були використані діалектичний та системний підхід, а також методи порівняння, узагальнення, групування, аналізу та синтезу.

Мета дослідження. Удосконалення теоретико-методологічних підходів щодо функцій бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При визначенні функцій бухгалтерського обліку відомий учений-економіст В.В. Сопко виділяє як основні функції інформаційну (забезпечення користувачів даними бухгалтерського обліку, які їм потрібні для прийняття рішень), контрольну (можливість виконувати за даними бухгалтерського обліку перевірку прийнятих управлінських рішень господарського характеру, їх виконання, характер виконання), аналітичну (полягає в тому, що процес бухгалтерського обліку пов'язаний безпосередньо з виконанням функцій аналізу: виявлення відхилень, їх причин, ініціаторів, виконавців тощо) та оцінювальну (можливість за даними бухгалтерського обліку дати оцінку роботи виконавців, визначити фінансовий стан підприємства, оцінити дохідність, рентабельність) [1, с. 48]. Необхідно зазначити що функції бухгалтерського обліку вивчалися багатьма вченими, деякі з них наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Трактування функцій бухгалтерського обліку в різних літературних джерелах

№ з/п	Автор/джерело	Назва функцій	Опис функцій бухгалтерського обліку
1	2	3	4
1.	Кирейцев Г.Г. / [2, с. 47-70]	науково-пізнавальна	полягає в тому, що за допомогою його прийомів вимірюють факти господарської діяльності, систематизують за певними класифікаційними ознаками дані про активи та права на їх одержання, власність і зобов'язання, розраховують важливі економічні показники
		контрольна	реалізується у вигляді системи методологічних елементів, що передбачають існування технічно-перманентних контрольних етапів в технології бухгалтерського обліку
		інформаційна	формування поля інформаційного забезпечення), мотиваційна (проявляється у виховному ефекті
		регулююча	полягає в тому, що за допомогою прийомів обліку існує можливість, не змінюючи загальну суму активу і пасиву балансу, змінити суму показника кінцевих фінансових результатів
		правового захисту суб'єктів господарювання	реалізується шляхом оформлення матеріальної відповідальності та правильного документального оформлення кожної господарської операції
2.	Кужельним М.В. [3, с. 16-31, 124-127]	інформаційну	забезпечення користувачів даними бухгалтерського обліку, які їм потрібні для прийняття рішень
		контрольну	можливість виконувати за даними бухгалтерського обліку перевірку прийнятих управлінських рішень господарського характеру, їх виконання, характер виконання
		аналітичну	полягає в тому, що процес бухгалтерського обліку пов'язаний безпосередньо з виконанням функцій аналізу: виявлення відхилень, їх причин, ініціаторів, виконавців тощо

Продовження табл. 1

1	2	3	4
		оцінювальну	можливість за даними бухгалтерського обліку дати оцінку роботи виконавців, визначити фінансовий стан підприємства, оцінити доходність, рентабельність
3.	Швець В.Г. [4, с. 14-15]	інформаційна	полягає в забезпеченні інформаційна про фінансовий стан і діяльність підприємства для потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів
		контрольна	полягає в необхідності здійснення методами бухгалтерського обліку контролю збереження та ефективного використання ресурсів, виконання планових завдань, дотримання чинного законодавства й умов угод і контрактів
		оціночна	полягає у вимірі та оцінці ресурсів, визначенні вартості й собівартості виробленої продукції, розрахунку результату діяльності підприємства, його рентабельності
		аналітична	полягає в здійсненні на основі первинних та зведених даних економічного аналізу наявності, стану і руху ресурсів та результатів діяльності підприємства із широким застосуванням економіко-статистичних методів і моделювання
4.	Вороніна Л.І. [5, с. 18-20]	інформаційна	забезпечити кількісну інформацію, головним чином фінансового характеру, про господарських суб'єктів в цілях використання цієї інформації для ухвалення управлінських рішень
		планова	процес формулювання порядку дій, який включає постановку цілей, пошук шляхів їх досягнення і вибір найкращої альтернативи. Для планування на майбутнє кожної організації важлива інформація про передбачувані прибутки, витрат на виробництво і продаж, прибутку, потребах в грошових коштах і інша фінансова і управлінська інформація
		контрольна	відстежування фактичного виконання планів, тобто визначення того, наскільки дія відповідає плану. На цій стадії від бухгалтера можуть чекати надання інформації, яка містить зіставлення фактичних прибутків, витрат і прибутку з плановими показниками
		аналітична	процес вивчення усієї системи ухвалення рішення з метою його поліпшення. Важливо зрозуміти, чи було виконано поставлене завдання, а при невиконанні – що було причиною невиконання – недоліки планування або контролю або неправильний вибір мети
		зворотного зв'язку	бухгалтерський облік служить сполучною ланкою між господарською діяльністю і особами, що приймають рішення, і є своєрідною мовою бізнесу. Як основні компоненти інформаційної системи зворотного зв'язку стосовно бухгалтерського обліку можна назвати наступне: введення – неврегульовані дані, процес – обробка даних, вивід – впорядкована інформація
5.	Білуха М.Т. [6, с. 8]	своєчасність, повнота і стабільність сплати податків	інформаційне забезпечення управління підприємством, контроль за збереженням власності та виконання загальнодержавних завдань (своєчасність, повнота і стабільність сплати податків) які є його основними функціями

Інші вітчизняні автори при визначенні головних функцій бухгалтерського обліку варіюють в межах поля, сформованого в результаті поєднання вже наведених інформаційних секторів, а саме виділяють: інформаційну, контрольну та підготовки облікових рішень [7, с. 22] інформаційну і контрольну функції [8, с. 13]; інформаційну, контрольну, управлінську, виховну [9, с. 19].

Викладення основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік має свої особливі риси характеру, свої особисті поняття, термінологію; при необхідності використовує дані оперативного і статистичного обліку.

Бухгалтерський облік – це упорядкована система збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні. Ця інформація про майно та зобов'язання підприємства (організації), їх руху (надходженні та вибутті, утворенні та погашенні), яка утворюється на підставі безперервного документального відображення усіх господарських операцій.

Бухгалтерський облік як система утворює та передає інформацію про певний господарюючий суб'єкт. Ця інформація дає можливість її споживачам "приймати обґрунтовані рішення при виборі альтернативних варіантів використання обмежених ресурсів при управлінні господарською діяльністю фірми".

Бухгалтерський облік – сполучна ланка між господарською діяльністю і людьми, які приймають рішення – одна з функцій управління.

Управління – процес цілеспрямованого діяння на колектив робітників підприємства (організації) та її фінансові ресурси з тим, щоб забезпечити їх ефективне використання. Результат цього діяння – отримання максимально можливого прибутку, але при цьому слід враховувати, що ресурси завжди обмежені, а потреби – безмежні.

Вплив на людей і ресурси здійснюється через механізм управління, основними функціями якого є: планування (оперативне або поточне, перспективне, прогнозне); регулювання, яке направлено на досягнення

планових показників; організація господарської діяльності; стимулювання робітників організації; господарський облік, у тому числі бухгалтерський; аналіз і контроль та ін.

Бухгалтерський облік одна з основних функцій управління. Вдосконалення системи управління, створення ринкової економіки викликає необхідність вдосконалення і розвитку бухгалтерського обліку.

У бухгалтерському обліку відображається кількісна діяльність підприємства (організації) у нерозривному зв'язку з якісною. Суцільне, неперервне, документальне відображення взаємопов'язаних господарських операцій (фактів, явищ господарського життя) у грошовому виміру, їх реєстрація та узагальнення дозволяють формувати повну і достовірну інформацію про підприємство (організацію), яка необхідна для підготовки та прийняття рішень на усіх рівнях управління, для оцінки поведінки підприємства на ринку, виявлення фінансового стану конкурентів, залучення інвестицій, рішення інших завдань.

Бухгалтерський облік забезпечує:

– виявлення економічної сутності, вимірювання господарських операцій, їх реєстрацію (запис) в облікових регістрах з метою підготовки для подальшого використання;

– обробку облікових даних, забезпечення їх зберігання до визначеного моменту, а потім їх переробку (узагальнення) у необхідну корисну інформацію (внутрішню та зовнішню);

– передачу цієї інформації у формі звітів тим, кому вона необхідна для прийняття рішень.

Знання бухгалтерського обліку дозволяє придбати не тільки навички рахівництва, але й уміння приймати важливі управлінські рішення в області планування, контролю, аналізу.

Основні задачі бухгалтерського обліку:

1. Формування повної і якісної інформації про господарські процеси і результати діяльності підприємств (організацій), яка необхідна для оперативного керівництва і управління, а також для її використання інвесторами,

постачальниками, покупцями, кредиторами, податковими і фінансовими органами, банками та іншими зацікавленими організаціями та особами.

2. Забезпечення контролю за наявністю і рухом майна, використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у відповідності із затвердженими нормами, нормативами і кошторисами.

3. Своєчасне попередження негативних явищ господарсько-фінансової діяльності, виявлення і мобілізація внутрішньогосподарських резервів, забезпечення фінансової стійкості підприємства (організації).

Ці завдання знаходять відображення у реалізації функцій бухгалтерського обліку. Розглянувши [1, с. 48; 2, с. 47-70; 3, с. 16-31, 124-127; 4, с. 14; 5, с. 18-20; 6, с. 8; 7, с. 22; 8, с. 13; 9, с. 19] виділимо базові функції бухгалтерського обліку (рис. 1.).

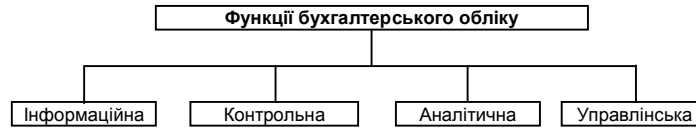

Рис. 1. Функції бухгалтерського обліку

Інформаційна функція визначається тим, що бухгалтерський облік – основний постачальник інформації. Тут створюється (фіксується) інформація про активи (майно) підприємства (організації), їх наявності, руху, джерелах утворення (капіталах і зобов'язання), про господарські процеси і результати діяльності підприємства.

Якість інформації визначається тим, наскільки вона виконує вимоги, які висувають споживачі (об'єктивність, достовірність, своєчасність, оперативність). При мінімальній кількості показників (синтетичних – узагальнюючих, аналітичних – деталізуючи узагальненні дані) вона повинна забезпечувати інформаційні потреби максимальної кількості користувачів (внутрішніх та зовнішніх) з тим, щоб вони могли на підставі цієї інформації приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Контрольна функція бухгалтерського обліку передбачає оцінку ступеня досяжності підприємством своїх цілей, уточнення цих цілей, виявлення відхилень, причин, які викликають відхилення, розробку і реалізацію заходів по їх усуненню. За часом здійснення його поділяють на попередній (до здійснення), поточний (в час здійснення) і послідовний (після здійснення) господарської операції. Усі ці види контролю направлені на запобігання від'ємних результатів господарювання, виявлення внутрішньогосподарських резервів, усунення і попередження нестач, втрат, крадіжок. Необхідно відзначити що автоматизація бухгалтерського обліку при правильній алгоритмізації дозволяє зменшити так званий "людський фактор", тобто програмне забезпечення виконує більшість контрольних процедур.

Бухгалтерський облік забезпечує робітників апарату управління фактичними даними про діяльність підприємства (організації), дозволяє не тільки надавати

оцінку виконання планових показників, норм, кошторисів, стандартів, але й являтися базою для розробки планів, виконуючи при цьому *управлінську функцію*.

Достовірна, своєчасна, обґрунтована інформація – це необхідна передумова для якісного аналізу діяльності підприємства (організації). Реалізація аналітичної функції бухгалтерського обліку дозволяє конкретизувати узагальненні показники, які характеризують результати роботи підприємства, використовуюванню його ресурсів, продажу продукції, формування і використання цін та ін. Це необхідно для виявлення і оцінки величини впливу факторів, які впливають на зміну цих показників, для обліку характеру цих змін при обґрунтуванні та прийнятті відповідних рішень, в тому числі і рішень, пов'язаних з оцінкою фінансового положення підприємства (організації), її конкурентноздатністю, перспектив розвитку.

Взаємозв'язок функцій бухгалтерського обліку утворюють передумови для широкого використання у процесі їх реалізації засобів обчислювальної техніки, щоб інформація утворювалась з найменшими затратами праці, диференціювалася за об'єктами управління і термінам представлення, мала необхідну ступінь деталізації, була об'єктивною, достовірною і своєчасною.

За умов застосування інформаційних технологій відбувається посилення базових функцій. Крім того за рахунок зміни роботи алгоритму інформації (наприклад: послідовність: первинний документ – реєстр аналітичного обліку – реєстр синтетичного обліку – звіт, може буде змінена на будь яку іншу: звіт – первинний документ – реєстр аналітичного обліку – реєстр синтетичного обліку в режимі реального часу тощо.) виникає необхідність посилити інформаційну функцію ще однією функцією прямого та зворотного зв'язку (рис. 2.).

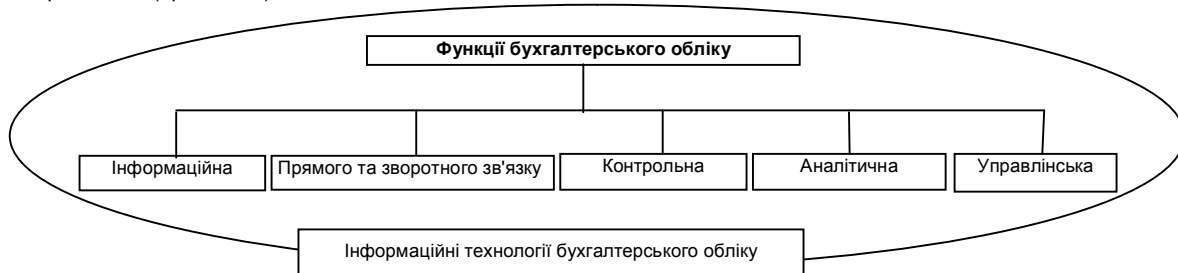

Рис. 2. Функції бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних технологій

Функція прямого та зворотного зв'язку полягає в тому, що автоматизована система бухгалтерського обліку (АСБО) приймає інформацію про господарські операції з місць їх виникнення, перевіряє, обробляє і передає її автоматизованій системі управління підприємством, потім управлінська інформація передається бухгалтерській службі, яка направляє цю інформацію у виробничі підрозділи і використовує її у своїй роботі.

Завдяки функції прямого та зворотного зв'язку на підприємстві створюється автоматизована інформаційна система яка забезпечує необхідними даними усі рівні

управління. Функцію прямого та зворотного зв'язку, як правило, виконує початкова інформація, що знаходиться на різних носіях, поступає головним чином з первинної документації. Наприклад, інформація, наявна в робочих нарядах на оплату праці, використовується як для обліку фактичного об'єму виконаних робіт так і для визначення відхилень від плану по кожній планованій позиції за певний період.

АСБО служить сполучною ланкою між господарською діяльністю і керівниками усіх рівнів управління, що приймають рішення. Облік, по-перше, вимірює

господарську діяльність шляхом реєстрації даних про неї для подальшого використання; по-друге, обробляє дані, зберігаючи їх до потрібного моменту, а потім переробляє так, щоб вони стали корисною інформацією; по-третє, передає за допомогою звітів інформацію тим, хто

використовує її для ухвалення рішення. Дані про господарською діяльністю є входом в систему АСБО, а корисна інформація для керівників, що приймають управлінські рішення, виходом з неї (рис. 3).

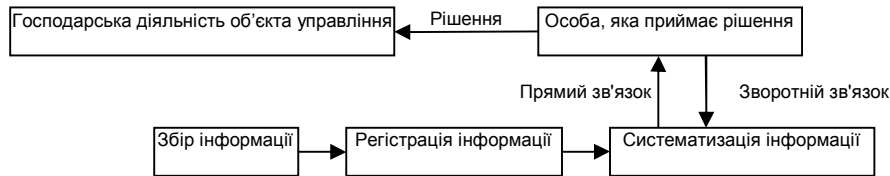

Рис. 3. Процес формування функції бухгалтерського обліку
"Прямого та зворотного зв'язку"

Таким чином, бухгалтерський облік за умов застосування інформаційних технологій з точки зору системи управління є частина інформаційної системи прямого та зворотного зв'язку, її основу. Він покликаний забезпечувати усі рівні управління підприємства інформацією про фактичний стан керованого об'єкту, а також про усі істотні відхилення від заданих параметрів.

Список використаних джерел:

1. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: основи теорії та концептуальні засади побудови: [Начально-методичний посібник] / В.В. Сопко, О.В. Сопко // – К.: Знання, 2002. – С. 231. 2. Кирейцев Г.Г. Функции учета в механизме управления сельскохозяйственным производством / Г.Г. Кирейцев. – Киев: Издательство УСХА, 1992. – С. 240. 3. Кужельний Н.В. Бухгалтерский учет и его контрольные функции / Н.В. Кужельний. – М.: Финансы и статистика, 1985. – С. 143. 4. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку [Підручник. – 3-тє видання, перероблене і доповнене] / В.Г. Швець. – К.: Знання, 2008. – С. 535. 5. Воронина Л.И. Теория бухгалтерского учета: [Учебное

пособие] / Л.И. Воронина. – Москва: Издательство ЭСКО, 2007. – С. 416. 6. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / М.Т. Білуха. – К.: 2000. – С. 692. 7. Кузьмінський А.М. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / А.М. Кузьмінський, Ю.А. Кузьмінський. – К.: "Все про бухгалтерський облік", 1999. – С. 288. 8. Маляревський Ю.Д. Теорія бухгалтерського обліку: [навчальний посібник] / Ю.Д. Маляревський, В.І. Оменков, В.Д. Понікаров, Т.М. Серікова. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2001. – С. 372. 9. Білоусько В.С. Теорія бухгалтерського обліку: [Навчальний посібник] / В.С. Білоусько, М.І. Беленкова. – К.: Мета, 2002. – С. 240.

ОСМЯТЧЕНКО В.О. – кандидат економічних наук, докторант кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"